

Пшенична М.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та обліку
Інститут економіки та менеджменту
ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Pshenychna Mariia

Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor at the Department of Finance and Accounting
Institute of Economics and Management
Open International University of Human Development "Ukraine"

РОЛЬ ESG-ІНВЕСТУВАННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ, РЕГІОНІВ, ДЕРЖАВИ

THE ROLE OF ESG INVESTING IN ENSURING INCLUSIVE DEVELOPMENT OF ENTERPRISES, REGIONS AND THE STATE

У статті представлено результати дослідження змісту концепції інклюзивного розвитку економічних систем в сучасних умовах та окреслено пріоритетні напрямки відповідального фінансування через ESG-інвестування як механізму подолання полівикликів сьогодення. Проаналізовано еволюцію методологічного інструментарію з оцінки ефективності екологічної, соціальної та управлінської складової бізнес-структур. Окреслено позитивні здобутки й гальмівні фактори на шляху до масштабування ESG переходу в стратегіях вітчизняних компаній. Здійснено диверсифікацію практичного впливу ESG-інвестування на інклюзивний розвиток економічних систем різних рівнів – від корпоративного до макроекономічного. Наголошено на взаємозв'язку та взаємозалежності суспільних цінностей з фідучіарними вигодами, що робить пріоритетним подальший пошук стимулів залучення бізнес-структур до соціально-відповідального підприємництва на державному рівні.

Ключові слова: ESG чинники, ESG-інвестування, інклюзивний розвиток, інклюзивна економіка, економічна система, сталий розвиток, повоєнна відбудова.

The article presents the results of a study of the content of the concept of inclusive development of economic systems in modern conditions and outlines the priority areas of responsible financing as a mechanism for overcoming the current political challenges and post-war reconstruction of the Ukrainian state. The importance of the environmental, social and governance component (ESG factors) as investment benchmarks in the context of ensuring inclusive development and achieving sustainable development goals is proved. The evolution of methodological tools for assessing the effectiveness of social responsibility of business and ESG parameters is analysed. The article establishes that algorithms for effective comparison of ESG investment performance are currently available to investment investors, which allows them to qualitatively measure, evaluate and manage processes in the field of responsible entrepreneurship. The global trend towards the implementation of the ESG approach by key financial market institutions of the world is identified and the dynamics of growth in the number of ESG exchange-traded funds is summarised. The positive achievements and inhibiting factors on the way to scaling the ESG transition in the strategies of domestic companies are outlined. The current state of implementation of ESG factors in the Ukrainian business environment is determined. The discrepancy between declarative approaches to the development strategies of companies and the content of their non-financial reporting is revealed. The national portal is evaluated in the context of presenting and promoting key ESG aspects. The need to increase attention to ensuring inclusive development of the state and its economic systems within the framework of ESG strategies as one of the priority solutions in the context of post-war reconstruction of the country was identified. The practical impact of ESG investing on the inclusive development of systems of different levels – from corporate to macroeconomic – is diversified. The article emphasises the interconnection and interdependence of social values with fiduciary benefits, which makes it a priority to further search for incentives to attract business structures to socially responsible entrepreneurship at the state level.

Key words: ESG factors, ESG investing, inclusive development, inclusive economy, economic system, sustainable development, post-war reconstruction.

Постановка проблеми. Сучасне господарювання економічних суб'єктів і систем відбувається у середовищі, яке характеризується різними одночасними викликами: наслідками зміни клімату, глобальними конфліктами, протекціонізмом, економічною та геополітичною невизначеністю, нестачею робочої сили та революційними технологіями. Попри індивідуальну необхідність адаптації бізнес-процесів до окреслених змін, стає дедалі актуальнішою проблема узгодження корпоративних механізмів розвитку із національними цілями та стратегіями інвестування. Так, будучи рушійною силою економіки регіонів та держави в цілому, саме підприємства забезпечують прогрес макrorівнів в напрямку досягнення цілей сталого розвитку та реалізації принципів інклюзивності, що є гостро актуальним в умовах триваючого збройного конфлікту. Виняткове значення при цьому має пошук етичних стратегій інвестування, здатних забезпечити довготривалу синергію корпоративних цілей, високих стандартів відповідального менеджменту та загальнолюдських цінностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сутності інклюзивного розвитку держави як нової парадигми сталого розвитку присвячено роботи таких вітчизняних науковців, як Дідух С.М., Лобочка Л.Л., Мініна В.О. [1], Воробйова Н., Гаврилук С., Литвинова Т. [2]. В той же час лишаються недостатньо опрацьованими механізми фінансування інклюзивного розвитку, зокрема через стратегії ESG-інвестування, що становлять особливий науковий інтерес серед закордонних аналітичних агентств і груп вчених. До останніх належать Matos P. [3], Olwyn A., Dariush Y. [4] та ін. Відтак, постає питання визначення ролі ESG-інвестування в забезпеченні інклюзивного розвитку не лише на рівні держави, але й на регіональному та корпоративному щаблях економічних систем.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є диверсифікація впливу ESG-інвестування на реалізацію концепції інклюзивного розвитку залежно від рівня функціонування економічних систем.

Завданням статті передбачає проведення аналітичного дослідження кращих практик ESG-інвестування як чинника ефективної трансформації вітчизняних економічних систем в напрямку забезпечення їх інклюзивності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Невпинний розвиток людства і трансформація суспільних відносин призвели до того, що майже кожен сектор світової індустрії фінансових послуг так чи інакше зобов'язався використовувати більш стійкі практики в прагненні до майбутнього, яке буде більш екологічно безпечним і краще узгоджуватиметься з пріоритетами суспільства. В рамках вітчизняної парадигми розвитку також спостерігається системна перебудова орієнтирів еволюції державних стратегій в бік забезпечення національних інтересів щодо сталого розвитку економіки, громадянського суспільства і держави для досягнення зростання рівня та якості життя населення. Так, відповідно до Указу Президента України від 30.09.2019 №722/2019 «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» саме забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку держави є пріоритетними орієнтирами для розроблення прогнозних і програмних документів, проєктів [5]. Окреслені вектори якнайповніше репрезентують ESG-концепцію управління економічними системами.

Не викликає сумнівів той факт, що ідея підтримки екологічних, соціальних і управлінських цілей як передумов сталого розвитку економічних систем мікро- та макrorівнів за останні тридцять років зазнала суттєвої трансформації, перетворившись із радикальної інновації на управлінський тренд десятиліття. Масштабна інтеграція принципів ESG в інвестиційну практику господарювання провідних компаній світу докорінно змінила підхід до відповідального підприємництва, надавши «амбітній справі з добрими намірами» [6] показники вимірюваності та оцінки. Так, якщо в 1990 році зусиллями компанії KLD Research & Analytics відбувся запуск першого у світі індексу соціальної відповідальності бізнесу (MSCI KLD 400), що був покликаний допомогти соціально свідомим інвесторам зважити соціальні та екологічні фактори у своєму інвестиційному виборі [7], то сьогодні методологічний інструментарій інвест-аналітиків налічує понад 1500 індексів ESG і кліматичних індексів акцій та фіксованих доходів. Тож, наразі інституційним інвесторам доступні алгоритми ефективного порівняння результативності інвестицій ESG, а також можливість керувати, вимірювати й опрацьовувати звітність про ESG [8].

Крім того, за останнє десятиліття кількість біржових фондів ESG зросла до понад 268 у всьому світі, 182 з яких пов'язані з індексами MSCI ESG із загальною сумою активів понад 37 мільярдів доларів США станом на березень 2020 року [9]. Дану тенденцію виняткової зацікавленості власників приватного капіталу у виконанні ESG-принципів підкреслює і звернення Голови Правління та Генерального директора інвестиційного фонду «BlackRock» Ларі Фінка до генеральних директорів найбільших у світі компаній, в якому він зобов'язався «враховувати ESG-ризик так само ретельно, як і традиційні кредитні ризики й ризики ліквідності» [1, с. 12].

Щодо ситуації на вітчизняному ринку, варто зауважити, що наявність політичної волі вищого керівництва держави й менеджменту компаній до активного впровадження ESG-концепції є вкрай оптимістичним та обнадійливим сигналом в контексті реалізації цілей сталого розвитку. Актуальність даного переходу до свідомого інвестування підсилюється ще й зростаючою зацікавленістю у проєктах саме соціально-відповідального вектору дедалі ширшого кола інвесторів, що є, безперечно, важливим чинником в умовах євроінтеграційних процесів національного господарства.

Разом з тим, викликає занепокоєння повільність трансформаційних процесів в сфері екологічних, соціальних та управлінських ініціатив у вітчизняних бізнес-структурах. Так, попри глобальні тренди на участь компаній у прискоренні прогресу в питаннях ESG (за результатами опитування PWC 2021) [10], українські суб'єкти господарювання продовжують вибірково реалізувати ESG-стратегії, обираючи при цьому одну з наступних політик:

- імплементація окремих складових ESG;
- декларативне включення ESG-підходів до стратегій розвитку, але відтермінування початку реформ «до кращих часів»;
- вдавання до процедури greenwashing («зелене відмивання») у складанні корпоративної нефінансової звітності [11], що являє собою подання необґрунтованих тверджень щодо ефективності сталого розвитку.

Оскільки стратегія ESG вимагає значної зміни в управлінні та корпоративній практиці, це також збільшує потребу в співробітниках, які володіють знаннями ESG і звітності.

В даному контексті важливим ознайомчим ресурсом є державний портал Дія.Бізнес [12], який допомагає підприємцям у створенні, розвитку та масштабуванні бізнесу. Однак, навіть за наявності в структурі порталу розділу «ESG та сталий розвиток», особливий наголос в ньому робиться на екологічній складовій ESG, лишаючи соціальний і управлінський аспекти недостатньо висвітленими.

Зважаючи на триваючу військову агресію РФ на території України та гостру необхідність реактивної протидії викликам військового часу, потребують особливої уваги питання інклюзивного розвитку держави та її економічних систем. Так, побудова інклюзивної економіки є не лише вимогою забезпечення життєздатності вітчизняного фінансово-економічного сектору, але й системоформуючим рішенням в контексті повоєнної відбудови країни [13]. В продовження попередніх наукових напрацювань, варто відзначити, що навіть ESG-орієнтовані підприємства України у 2023 році демонстрували низький рівень взаємодії з цільовою аудиторією, зокрема місцевими громадами й органами влади. Тим самим відбулося нівелювання комплаєнсу з ESG в економічних системах різних рівнів через відсутність вертикального взаємопроникнення стратегій. Тож, набуває виняткової значущості розуміння валідності ключових показників ефективності (КПЕ) ESG-стратегій та ESG-інвестування як для окремих мікроекономічних структур, так і для держави в цілому (табл. 1).

Разом з тим, справедливо зауважити, що попри беззаперечно позитивний ефект ESG-інвестування на

корпоративний сегмент, оглядачі ринку вказують на потенційну напругу між інвестиційними пріоритетами ESG та фідучіарним обов'язком менеджерів активів максимізувати фінансові прибутки для інвесторів. Відсутність подібного компромісу цілей може бути врегульована прозорими державними програмами, які сприятимуть інтеграції ESG у інвестиційну стратегію через підтримку відповідального бізнесу в короткостроковій перспективі до зростання загальної віддачі вкладень в довгостроковій перспективі за результатами реалізації дорожньої карти з ESG.

Висновки. Отже, ESG-інвестування за своєю сутністю та очікуваними вигодами для економічних систем мікро- та макrorівнів забезпечує позитивний вплив на інклюзивний розвиток підприємств, регіонів та держави, сприяючи сталому зростанню та підвищенню якості життя населення. Орієнтація та широка імплементація екологічних, соціальних та управлінських факторів як фундаментальних в стратегіях фінансування вітчизняних суб'єктів господарювання дозволить не лише оптимізувати стратегічну трансформацію фінансового сектору, але й забезпечить надійне підґрунтя для повоєнної відбудови, сприяючи гармонізації суспільних інтересів і фідучіарних цілей інвесторів.

Зважаючи на вищевикладене, подальші дослідження мають бути спрямовані на пошук нових форм стимулювання бізнесу для активної участі в інклюзивних ініціативах та досягненні сталого розвитку української держави.

Таблиця 1

Забезпечення інклюзивного розвитку економічних систем через впровадження ESG-підходів

Рівень імплементації	Перспективи впровадження
1	2
Підприємство	<ul style="list-style-type: none"> – Доступ до нового фінансування через збільшення привабливості для інвесторів, а також отримання кращих умов фінансування через довгостроковість ESG-проектів; – Залучення, мотивація та утримання фахівців через створення безбар'єрного середовища, просування різноманітності, справедливої рівності, інклюзії всіх працівників; – Прозорість, відкритість і чесність спілкування зі стейкхолдерами, що дедалі більше звертають увагу на умови праці, небайдужість до природи та навколишнього середовища, соціальні цінності, корпоративну культуру тощо; – Вихід на нові ринки збуту та розширення існуючих ринків; – Покращення практики управління шляхом поліпшення операційної ефективності, інноваційного управління ризиками, довготривалої стійкості в рамках посилення ланцюгу доданої вартості, відтак, зростання фінансових показників бізнесу, його прибутковості; – Підвищення цінності бренду та корпоративної репутації завдяки ефективній комунікації ESG й відповідності цінностям споживачів.
Регіон	<ul style="list-style-type: none"> – Інтеграція ESG концепцій в фокус уваги регіональних стратегій інвестування, залучення державної підтримки до муніципальних програм розвитку і повоєнної відбудови; – Міграція населення до регіонів з меншим забрудненням довкілля, кращими показниками здоров'я, кращими умовами роботи в територіальних агломераціях з розміщення продуктивних сил; – Скорочення передумов для масових публічних демонстрацій, страйків трудових колективів, акцій протесту від громадських організацій через дисонанс корпоративних цілей і суспільних благ; – Підвищення іміджу муніципальних фінансів, зокрема цінних паперів під фінансування цільових проектів, що відповідають критеріям ESG
Держава	<ul style="list-style-type: none"> – Уніфікація державної регуляторної політики зі стандартами ЄС щодо оптимізації маркування продукції, що відповідає критеріям екологічності і соціальної відповідальності бізнесу стандартам ЄС; – Забезпечення зеленого переходу як інструменту енергетичної безпеки в умовах зростання цін на енергоносії внаслідок війни та її впливу на витрати бізнесу та споживчі ціни – Інновацізація та прогресивність інвестиційного середовища, що співпадає із загальноєвропейськими цінностями і фідучіарними цілями бізнесу; – Сприяння подоланню наслідків кадрової кризи і підвищення добробуту населення через стимуляцію створення бізнесової екосистеми, адаптованої під різноманітності трудових ресурсів, соціальну справедливість та рівність.

Джерело: побудовано автором на основі [3; 4; 10; 12; 14]

Список використаних джерел:

1. Дідух С. М., Лобоцька Л. Л., Мініна В. О. Інклюзивна економіка як нова парадигма сталого розвитку. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том 5. № 3. С. 100–107.
2. Воробйова Н., Гаврилюк С., Литвинова Т. Деякі аспекти інклюзивного розвитку економіки України. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2023. № 1(69). С. 29–37. URL: <https://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/568/589> (дата звернення: 24.01.2024).
3. Педро Матос. ESG-принципи та відповідальне інституційне інвестування у світі: Критичний огляд досліджень / пер. з англ. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2020. 88 с.
4. Olwyn A., Dariush Y. Exponential Expectations for ESG. *Harvard Law School Forum on Corporate Governance*. 2022. URL: <https://corpgov.law.harvard.edu/2022/11/17/exponential-expectations-for-esg/> (дата звернення: 24.01.2024).
5. Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 р. : Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 24.01.2024).
6. Napoletano E. Environmental, Social And Governance: What Is ESG Investing? URL: <https://www.forbes.com/advisor/investing/esg-investing/> (дата звернення: 24.01.2024).
7. Exploring 30 Years of ESG Indexes. URL: <https://www.msci.com/esg/30-years-of-esg> (дата звернення: 24.01.2024).
8. PRI Position paper: EU regulation on ESG ratings. 2024. URL: <https://www.unpri.org/download?ac=20001> (дата звернення: 24.01.2024).
9. Ratsimiveh K., Hubert P., Lucas-Leclin V., Nicolas E. ESG scores and beyond (Part 1). 2020. URL: <https://www.lseg.com/en/ftse-russell/research/esg-scores-and-beyond> (дата звернення: 24.01.2024).
10. Beyond compliance: Consumers and employees want business to do more on ESG. How business can close the expectations gap. URL: <https://www.pwc.com/us/en/services/consulting/library/consumer-intelligence-series/consumer-and-employee-esg-expectations.html> (дата звернення: 24.01.2024).
11. Segal M. 94% of Investors Say Corporate Sustainability Reporting Contains Unsupported Claims: PwC. 2023. URL: <https://www.esgtoday.com/94-of-investors-say-corporate-sustainability-reporting-contains-unsupported-claims-pwc/> (дата звернення: 24.01.2024).
12. Які переваги для бізнесу надає застосування ESG? URL: <https://business.dii.gov.ua/esg-additional> (дата звернення: 24.01.2024).
13. Pshenychna M. Modern approaches to assessing the inclusive development of financial and credit institutions. *Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Conference «Scientific Paradigm in the Context of Technologies and Society Development»* (November 26-28, 2023). Geneva, Switzerland. P. 45–47.
14. Review of trends in ESG reporting requirements for investors. URL: <https://www.unpri.org/driving-meaningful-data/review-of-trends-in-esg-reporting-requirements-for-investors/10296.article> (дата звернення: 24.01.2024).

References:

1. Didukh S. M., Lobotska L. L., Minina V. O. (2020) Inklusyivna ekonomika yak nova paradyhma staloho rozvytku [Inclusive economy as a new paradigm of sustainable development]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky*, vol. 5, no. 3, pp. 100–107. (in Ukrainian)
2. Vorobiova N., Havryliuk S., Lytvynova T. (2023) Deiaki aspekty inkluzyvnoho rozvytku ekonomiky Ukrainy [Some aspects of the inclusive development of the economy of Ukraine]. *Vcheni zapysky Universytetu "KROK"*, no. 1(69), pp. 29–37. Available at: <https://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/568/589> (accessed January 24, 2024).
3. Pedro Matos (2020) ESG-pryncypy ta vidpovidaljne instytucijne investuvannja u sviti: Krytychnyj oghljad doslidzhenj [ESG principles and responsible institutional investing in the world : Critical review of research]. Lviv: Vydavnyctvo Ljvivs'koji politekhniki, 88 p. (in Ukrainian)
4. Olwyn A. and Dariush Y. (2022) Exponential Expectations for ESG. *Harvard Law School Forum on Corporate Governance*. Available at: <https://corpgov.law.harvard.edu/2022/11/17/exponential-expectations-for-esg/> (accessed January 24, 2024).
5. Pro cili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 r. [On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030]: Ukaz Prezydenta Ukrainy [Decree of the President of Ukraine] vid 30.09.2019 No. 722/2019. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (accessed January 24, 2024).
6. Napoletano E. (2023) Environmental, Social And Governance: What Is ESG Investing? Available at: <https://www.forbes.com/advisor/investing/esg-investing/> (accessed January 24, 2024).
7. Exploring 30 Years of ESG Indexes. Available at: <https://www.msci.com/esg/30-years-of-esg> (accessed January 24, 2024).
8. PRI Position paper: EU regulation on ESG ratings (2024). Available at: <https://www.unpri.org/download?ac=20001> (accessed January 24, 2024).
9. Ratsimiveh K., Hubert P., Lucas-Leclin V., Nicolas E. (2020) ESG scores and beyond (Part 1). Available at: <https://www.lseg.com/en/ftse-russell/research/esg-scores-and-beyond> (accessed January 24, 2024).
10. Beyond compliance: Consumers and employees want business to do more on ESG. How business can close the expectations gap. Available at: <https://www.pwc.com/us/en/services/consulting/library/consumer-intelligence-series/consumer-and-employee-esg-expectations.html> (accessed January 24, 2024).
11. Segal M. (2023) 94% of Investors Say Corporate Sustainability Reporting Contains Unsupported Claims: PwC. Available at: <https://www.esgtoday.com/94-of-investors-say-corporate-sustainability-reporting-contains-unsupported-claims-pwc/> (accessed January 24, 2024).
12. Yaki perevahy dlia biznesu nadaie zastosuvannia ESG? [What are the benefits for business of applying ESG?]. Available at: <https://business.dii.gov.ua/esg-additional> (accessed January 24, 2024).
13. Pshenychna M. (November 26-28, 2023) Modern approaches to assessing the inclusive development of financial and credit institutions. *Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Conference "Scientific Paradigm in the Context of Technologies and Society Development"*. Geneva, Switzerland, pp. 45–47. (in English)
14. Review of trends in ESG reporting requirements for investors. Available at: <https://www.unpri.org/driving-meaningful-data/review-of-trends-in-esg-reporting-requirements-for-investors/10296.article> (accessed January 24, 2024).